

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 24 april 1924 kl. 9 f. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbilligande av vissa offentliga byggnadsföretag.

Uti en inom andra kammaren av herr *Hage* väckt, till kammarens femte tillfälliga utskott remitterad motion, nr 341, har motionären yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, i vilken mån och på vad sätt ett förbilligande må kunna åstadkommas vid byggandet av sådana offentliga byggnader, till vilka staten lämnar anslag eller på vilkas byggande staten utövar inflytande.

Motionen.

Beträffande motiveringen för det gjorda yrkandet får utskottet hänvisa till motionen.

Innan utskottet närmare ingår på i motionen berörda spörsmål, har det syns utskottet lämpligt att något beröra sättet för den av staten bedrivna och den av staten kontrollerade byggnadsverksamheten i fråga om offentliga byggnader.

Statens byggnadsverksamhet m. m.

Byggnadsstyrelsen har enligt den för styrelsen den 31 december 1917 utfärdade instruktionen, S. F. S. nr 986, att vara den centrala statsmyndigheten på husbyggnadsväsendets område samt att, i den mån meddelade bestämmelser angående särskilda grenar av det offentliga byggnadsväsendet ej annat förändra, öva högsta inseeende över det offentliga husbyggnadsväsendet i riket. Med avseende särskilt å nybyggnadsfrågor åligger det byggnadsstyrelsen att verkställa utredningar om plan och ordningsföljd, varefter nybyggnader av hus för statens räkning böra företagas, att utfärda allmänna bestämmelser i fråga om organisering av statens husbyggnadsföretag, att efter uppdrag verkställa utredningar med ritningar och kostnadsförslag samt att efter uppdrag låta med användande av för ändamålet anvisade medel utföra husbyggnadsföretag för statens räkning. Även åligger det styrelsen att granska och vid behov omarbета sådana ritnings- och kostnadsförslag, som icke utarbetas inom styrelsen.

Byggnadsstyrelsen. Länsarkitekter.

Byggnadsstyrelsens lokala organ äro länsarkitekterna, som till ett antal av fem äro placerade i olika delar av landet. Enligt den för dessa tjänstemän den 28 februari 1919 utfärdade instruktionen, S. F. S. nr 105, hava de till uppgift att i fråga om byggnadsväsendet bevaka det allmänna bästa i syfte att gällande bestämmelser efterlevas och en sund utveckling av bygg-

nadväsendet befordras. Särskilt åligger det dem att handhava tillsynen över kronans under byggnadsstyrelsens vård ställda byggnader, att tillhandagå länsstyrelser vid prövning av ärenden angående byggnadsföretag samt att tillhandagå kommunala myndigheter med råd och upplysningar i byggnadsfrågor.

Statens egna byggen.

Byggnadsstyrelsen har i följd av sin ovannämnda instruktion att ombesörja byggnadsföretag för de flesta allmänna institutioner, som icke hava egna byggnadstekniskt utbildade tjänstemän. Styrelsen har sålunda att låta bygga för de centrala ämbetsverken behövliga hus i Stockholm samt i landsorten ombesörja lokaler för bland annat landstaten och folkskoleseminarier ävensom uppföra posthus. Däremot låter medicinalstyrelsen själv uppföra hospitalsbyggnader, och kommunikationsverken, utom postverket, ombesörja i regel sina husbyggen. För försvaret erforderliga byggnader ombesörjas av respektive armé- och marinförvaltningarna, dock att vissa kasernetablissemment för infanteriet uppföras av arméns kasernbyggnadsnämnd.

Kyrkliga byggnader.

Enligt § 29 kungl. kungörelsen den 26 november 1920, nr 744, med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet får förslag till ny kyrka eller nytt kapell icke bringas till utförande, innan Kungl. Maj:t meddelat stadfästelse å förslaget. Enahanda förhållanden gällde enligt kungörelsen även beträffande gravkor eller begravningskapell, klockstapel, församlingshus eller annan för kyrkligt ändamål avsedd byggnad, men enligt kungl. kungörelsen den 21 oktober 1921, nr 651, angående ändrad lydelse av vissa delar av ovannämnda kungörelse kunna förslag till ifrågavarande slags byggnader fastställas av byggnadsstyrelsen.

Härads- och stadsfängelser.

Allmänna läroverk.

Byggnadsstyrelsen har vidare att *dels* gemensamt med fängvårdsstyrelsen fastställa ritningar till härads- och stadsfängelser (kungl. kungörelsen den 13 oktober 1921, nr 610, angående fastställande av ritning till härads- och stadsfängelse), *dels* ock att i samarbete med skolöverstyrelsen godkänna ritningar till allmänna läroverk (kungl. stadgan för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905, nr 6, § 214).

Folkskolor m. m.

I fråga om byggnader avsedda för folkskoleväsendet har skolöverstyrelsen ett avsevärt inflytande, som sammanhänger med styrelsens och underlydande befattningshavares prövning. Huruvida förutsättningar finnas för åtnjutande av statsbidrag. Sålunda stadgas i kungl. kungörelsen den 16 september 1918, nr 760, angående avlöning åt lärare vid folk- och småskolor samt statsbidrag till sådan avlöning, § 18, såsom villkor för statsbidrag, att skoldistriktet för undervisningen tillhandahåller lämpliga lokaler. Liknande föreskrift finnes i § 52 kungl. stadgan angående folkundervisningen i riket den 26 september 1921, nr 604, varjämte i § 53 samma stadga ävensom § 20 i instruktionen för folkskolinspektörer den 15 december 1914, nr 489, finnes uttryckligen föreskrivet, att kommunerna före beslutsfattande skola inhämta yttrande från folkskolinspektör rörande förslag och ritningar till skolhusbyggnader eller lärarbostäder. Angående bostäderna finnas detaljerade föreskrifter i boställsordningen för lärarpersonalen vid folk- och småskolor den 18 september 1918, nr 792. Beträffande kommunala mellanskolor är stadgat förbehåll om tjänliga och tillräckliga undervisningslokaler såväl vid inrättandet av sådan skola (kungl. stadgan för kommunala mellanskolor den 19 november 1918, nr 1114, § 84) som för åtnjutande av statsbidrag (kungl. kungörelsen angående avlöning åt lärare vid kommunal mellanskola samt statsbidrag till sådan skola den 19 november 1918, nr 927). Likaledes finnes för folkhögskolor föreskrivet, att tjänliga och tillräckliga undervisningslokaler

skola finnas till förfogande (kungl. stadgan för statsunderstödda folkhögskolor den 31 december 1919, nr 866, § 32).

Även beträffande tekniska skolor och yrkesskolor finnas föreskrifter om lokalernas beskaffenhet. Enligt kungl. stadgan för tekniska fackskolor och tekniska gymnasier den 6 juni 1919, nr 365, § 99, åligger det vederbörande kommun att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler ävensom bostad eller hyresersättning åt rektor. Föreskriftens tillämpning övervakas av skolöverstyrelsen vid skolornas inrättande samt utanordning av statsbidrag. Enligt kungl. kungörelsen angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av de åt handelsgymnasier anvisade statsunderstöd den 29 november 1918, nr 970, § 3, skall vederbörande kommun »själv eller genom enskilda donatorer tillhandahålla för undervisningen erforderliga lokaler. Enligt kungl. kungörelsen angående statsunderstöd till kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning den 4 november 1921, nr 705, § 2, är för utgående av statsunderstöd föreskrivet bland annat, att anstalten har till sitt förfogande lokaler samt inrednings- och undervisningsmaterieell, som godkännas av skolöverstyrelsen.

Tekniska och yrkesskolor.

I detta sammanhang må erinras därom, att chefen för ecklesiastikdepartementet den 19 november 1918 tillkallat sakkunniga för att inom departementet biträda med utarbetande av förslag till nya normalritningar för folkskolebyggnader. De sakkunnigas betänkande, som avgivits 1920, innehåller ett stort antal ritningar för folkskolor och lärarbostäder, därvid vid utarbetandet tagits hänsyn till för olika landsdelar förefintliga estetiska och praktiska krav.

Normalritningar för folkskolor.

I fråga om offentliga byggnader för sjukvården utövas tillsyn i stor utsträckning av medicinalstyrelsen. Sålunda finnes i lasaretsstadgan den 18 oktober 1901, nr 83, § 2, föreskrivet, att landsting, före avgörandet av fråga om anläggande av nytt lasarett eller avsevärd ombyggnad eller utvidgning av befintligt lasarett, skall hava förskaffat sig godkännande av ritningarna från medicinalstyrelsen, som har att höra byggnadsstyrelsen. Beträffande sådana tuberkulossjukvårdsanstalter, som icke äro inrättade i sammanhang med lasarett, gäller såsom villkor för erhållande av statsbidrag, att ansökan därom skall vara åtföljd av bevis därom, att anstalten blivit genom medicinalstyrelsens försorg avsynad och godkänd (kungl. kungörelsen angående statsbidrag till driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter den 27 juni 1914, nr 293). Enligt epidemilagen den 19 juni 1919, nr 443, skall varje epidemidistrikt (landstingsområde) äga tillgång till erforderligt antal platser å särskilt epidemisjukhus. Ritningar till sådant sjukhus må underställas medicinalstyrelsen. Vid ansökan om statsbidrag för inrättande av sådant sjukhus skola fogas fullständiga ritningar, vilka skola granskas av medicinalstyrelsen efter byggnadsstyrelsens hörande (kungl. kungörelsen angående statsbidrag för uppförande, inrättande eller inlösen av epidemisjukhus den 7 september 1920, nr 667), och vid ansökan om statsbidrag till driften av sådana sjukhus skall fogas bevis, att sjukhuset blivit av medicinalstyrelsen godkänt samt att styrelsen bestämt det antal sjukplatser, som kan anses motsvara normal beläggning av sjukhuset (kungl. kungörelsen angående statsbidrag för driften av epidemisjukhus den 7 september 1920, nr 668).

Lasarett m. fl. byggnader.

Enligt lagen om fattigvården den 14 juni 1918, nr 422, skall varje fattigvårdssamhälle hava anstalt för mottagande av understödstagare (ålderdomshem, försörjningshem, vårdhem). För omhändertagande av i viss mån arbetsföra behövande samt försörjningspliktiga, vilka av fattigvårdsstyrelse förelagts arbete, skall varje landsting hava upprättat nödigt antal arbetshem.

Fattigvårdsanstalter.

Plan för uppförande av förstnämnda slags anstalt skall underställas Konungens befallningshavande, som prövar, huruvida anstalten är så inrättad, att den uppfyller sitt ändamål. Plan till arbetshem underställes Konungens prövning, allt enligt nämnda lag 34 §.

Utskottet.

Vid behandling av motionen har utskottet först velat erinra om att en allmän bestämmelse om sparsamhet vid offentliga byggnadsföretag redan finnes. Sålunda föreskriver § 1 av kungl. kungörelsen med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet den 26 november 1920 följande: »Vid byggnadsföretag för statens eller menighets eller allmän institutions eller inrättnings räkning bör, såväl i fråga om husbyggnader som byggnadsföretag av andra slag, noga tillses, att all möjlig sparsamhet iakttages, att byggnaderna väl lämpas efter sitt ändamål samt att desamma fylla skäligen anspråk på värdighet och såvitt möjligt stå väl tillsammans med såväl den omgivande naturen som i grannskapet befintliga byggnader». Det torde sålunda komma an på att tillse, huru nämnda stadgande genomföres i praktiken.

Vad då först angår statens egna byggen torde riksdagen såsom anslagsbeviljande myndighet själv ha att vaka däröver, att all nödig sparsamhet iakttages. Genom riksdagens revisorer är också tillfälle berett till viss kontroll av statsförvaltningen i denna del. Till väsentlig del torde genomförandet av sparsamhetssträvandena sålunda bero på riksdagen själv, och det torde vara uteslutet att i denna del av ämnet göra någon framställning i av motionären föreslagen riktning.

Vidkommande härefter sådana offentliga byggnader, på vilkas byggande staten utövar inflytande, torde av ovan anförda uppgifter hava framgått, att dessa byggnadsföretag äro av de mest skiftande slag samt att statens inflytande utövas på olika sätt. På en del områden och särskilt i fråga om sjukhusbyggnader, varom motionären i sin motivering mest ordat, har, enligt vad utskottet inhämtat, ett medvetet sparsamhetssträvande redan tagit sig uttryck. Sålunda har medicinalstyrelsen tagit initiativet till genomförandet av nedsatta anspråk på utrymme i tuberkulossjukvårdsanstalter. I enlighet med styrelsens framställning, varom redogörelse lämnats i statsverkspropositionen till 1923 års riksdag, femte huvudtiteln, punkt 92, har sålunda en luftkub av 20 kubikmeter per patient, mot förut 25 kubikmeter, ansetts tillräcklig, och har genom åtgärder i sådant hänseende beretts ökat platsantal på sådana sjukhus för 500—600 patienter. Även i övriga hänseenden har, enligt vad utskottet inhämtat, medicinalstyrelsen nedsatt sina fordringar på sjukhusens beskaffenhet.

Den granskning av fattigvårdsanstalternas nybyggnader, som enligt ovanstående redogörelse skall ske genom vederbörande länsstyrelse och, i fråga om arbetshem, av Konungen verkställas under medverkan av i en i kungl. socialdepartementet anställd arkitekt. Vid denna granskning lägges, enligt vad utskottet inhämtat, särskild vikt på att sparsamhetssynpunkter vinna tillbörligt beaktande.

Motionen torde, ehuru sådant icke uttryckligen nämnts av motionären, jämväl avse byggnader för skoländamål. Beträffande folkskolebyggnader må

emellertid erinras om motion vid innevarande riksdag av herr Ekman, Karl Johan, I: 3, med hemställan om förständigande för skolöverstyrelsen och vederbörande folkskoleinspektörer att vid handläggningen av frågor rörande skolhusbyggnader och lärarebostäder tillse, att sträng sparsamhet iakttages och att alla onödiga utgifter undvikas. Genom denna motion ävensom statsutskottets yttrande i utlåtande nr 8, punkt 150, har fråga om åtgärder för besparingar vid byggnader för folkskoleändamål redan varit föremål för riksdagens prövning. Utskottet har ansett sig på denna grund icke behöva närmare ingå på motionen i denna del.

Av vad utskottet nu anfört torde hava framgått, att den strävan till sparsamhet, motionären givit uttryck för och som även utskottet för sin del livligt omfattar, redan tagit sig uttryck på skilda områden. En sådan sparsamhet torde även framtingas av tidsförhållandena och det ekonomiska läget. Utskottet anser sig icke kunna föreslå en skrivelse, avseende allenast att en redan förefintlig bestämmelse om sparsamhet vid offentliga byggnader bör iakttagas. Då vidare motionären icke haft några bestämda positiva åtgärder i motionens syfte att föreslå, och icke heller utskottet kunnat framdraga några sådana, har utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionen.

Utskottet anser sig också böra framhålla, att ett statsingripande på områden, som falla under kommunala myndigheters självbestämmerätt bör ske med en viss varsamhet, samt att återhållande moment vid ekonomisk misshushållning redan finnes genom länsstyrelsernas och finansdepartementets prövning av kommunlån.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 9 april 1924.

På utskottets vägnar:

ERIK LAURÉN.

Närvarande: herrar Laurén, Andersson i Rasjön, Blomqvist, Norling, Västberg, Lundén, Norsell, Lindmark*, Olsson i Mellerud och Uddenberg.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.